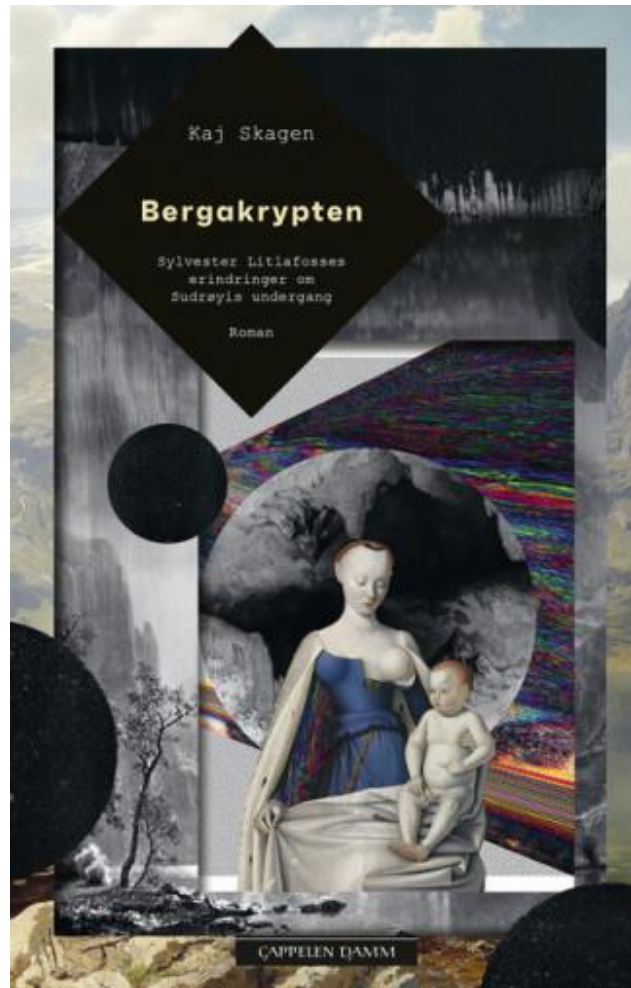

BOKOMTALE

BERGAKRYPTEN.
SYLVESTER LITLAFOSSES ERINDRINGER OM SUDRØYIS UNDERGANG.
Kaj Skagen
CAPPELEN 2023. 425 SIDER.

EN KONTRAFAKTISK ROMAN OM VÅR SIVILISASJONS GLEMTE KUNNSKAPSKILDER

Hvorfor regner moderne mennesker Newton, Descartes og Galileis tenkning som grunnsteinene til vår moderne sivilisasjon, og ikke for eksempel Goethes, Steiners eller Swedenborgs? Hvem eller hva bestemte at det skulle bli akkurat de tre førstnevnte, og at de tre andre skulle komme til å tilhøre kulturens under- eller sidestrømmer? Og at man for alltid vil bli stemplet som en avviker hvis man holder de tre sistnevnte høyere enn de tre første? I romanen *Bergakrypten* fjernes de hindringene som har gjort at våre alternative kunnskapskilder har ligget tørre, og forfatteren lar dem strømme fritt gjennom 426 sider. Resultatet er forfriskende lesning. Varsko her! Slusene åpnes!

Dette er en roman som kan hende mest er i slekt med 1500-tallets pikareskromaner, men kanskje også med 1700-tallets utviklingsromaner, jeg tenker for eksempel på *Niels Klims Underjordiske Reise* (1741) av vår egen Ludvig Holberg, der underholdning og skolemesterlærdom inngår i en slik fortryllende blanding. Men mens Holberg var en barn av et rasjonalistisk århundre, er Kaj Skagen en opprører mot sin tids ensidige forståelse av hva som er fornuftig og riktig. Forfatteren velger rett og slett å slippe kildene løs, som i en vårlig og lenge undertrykket strømning som fosser over boksidene. At jeg tidvis føler at jeg holder på å drukne under lesningen får bare være. Forfriskende er opplevelsen i hvert fall. Og jeg innrømmer villig at dette er en bok som det er krevende å skulle si noe sammenhengende og fornuftig om. For hva er det egentlig som foregår på disse sidene?

Boken *Bergakrypten* er først og fremst fortellingen om en indre reise, kan hende allegorisk, kan hende visjonær, kan hende prøver den å vise at den tradisjonen vi alle har holdt for å være den fornuftige og riktige, nettopp er årsaken til den totale rasingen av vårt natur- og kulturgrunnlag. Først i det øyeblikket da alt er ødelagt, kan alt egentlig begynne. Kan hende prøver den å vise at all kultur er en kamp mellom krefter i kosmos, og mellom krefter i mennesket selv.

Selv om dette også er en undergangsroman, er den ikke noen depressiv sådan, snarere er den som et umulig og balstyrig barn som lenge har ligget fastbundet, og som så omsider klarer å løsne knutene som binder ham fast. Denne romanen er nok det mest løsslupne Kaj Skagen noensinne har skrevet.

Sylvester Litlafosse, bokens hovedperson og forteller, befinner seg alene på gårdsbruket Brekke på Strandebarm. Året er 1950. Store deler av den moderne verden har gått under. Sylvester lever et innadvendt liv, men prøver å holde motet oppe med bibelstudier, skjønt noen konvensjonell kristen er han ikke. Han har arvet bruket etter sin far, eller det han tror er sin far, og her innfører han sin venn og sogneprest Rasmus Hess i esoterisk kristendom.

Når strømmen går på Litlafosse og over hele Strandebarm, ser han på det som en åpenbaring fra himmelrike. For Sylvester er også møtet med redaktøren og mystikeren Josef Lorenz Himmelblaus kulturbibliotek en åpenbaring. Slik blir han blant annet kjent med den franske teologen Theilhard de Chardins filosofi, en filosof som forbinder Darwins evolusjonsteori med den kristne mysteriereligionen. For meg kan dette kulturbiblioteket minne om det norske Torleif Dahls kulturbibliotek, som inneholder så mange franske klassikere.

Sylvesters farfar, Bjart, er en oppfinner som bant annet har oppfunnet en ny energiform som skal erstatte elektrisiteten, og som hans kjødelige far – som også heter Bjart – arbeider videre på. Faren Bjart er bare en hårsbredd fra å klare å utvikle en øretturbin til "en menneskemaskin," som er "drevet av musikalsk eterkraft." Denne maskinen virker som om den skulle være skapt av selveste anikrist, men mislykkes på grunn av antikrists forsinkede ankomst.

Sylvester har tilbrakt mange år på klosteret Silvabach på stedet Sudrøyi, – et slags mysteriested – og store deler av romanen er en gjenfortelling gjort med hans egne ord av det bevegede og dramatiske livet her.

Sylvester er ikke heldig med utseendet sitt. Han er unaturlig høy og har et skremmende oppsyn. Dette bidrar til at han isolerer seg, og han tilbringer mesteparten av sitt opphold på bruket i Strandebarm med å snakke med dyrene og lese mystisk litteratur. Han ser på seg selv som vanskapt, men dette virker mer som hans egen subjektive oppfatning enn andres oppfatning av ham. Tilbakemeldingene han får på utseende sitt er mest humoristiske, og

ikke egentlig ondskapsfulle, men han er en følsom og ømskinnet person, og karakteristikkene går svært inn på ham.

Etter klosteroppholdet blir Sylvester immatrikulert på universitetet i Oslo, hvor han tar forberedende studier i filosofi, og han følger også forelesninger i kirkehistorie parallelt med dette, i tillegg til at han studerer gresk, latin og hebraisk. Sylvester går ellers på jakt og fiske, og er, i tillegg til å være intimt bekjent med den esoteriske delen av den kristne og europeiske åndstradisjonen, også en høyst praktisk mann. Han er svært dyktig på selvberging. Han plukker bær og holder bruket i stand, og er ellers det man gå på godt nynorsk kan kalle en "åndesjåar": Han ser det som ikke finnes lenger. Han snakker med de døde og fordyper seg ellers i norsk og utenlands esoterisk litteratur.

Sylvester var tidligere venn med den nå avdøde og mystiske Åskell Suparman, som er fremstilt som en slags moderne Kristusskikkelse, eller kanskje er han selveste Christian Rozenkreutz. Store deler av romanen gjenforteller på en vill og humoristisk måte de mange reisene som disse to underlige og originale skikkelsene har gjort sammen. Åskell var forfatter, og hans undergrunns litterære verk *Ba`als Bok* slo svært godt an blant den moderne avantgarden, men han klarte ikke å skrive noe mer av betydning enn denne oppsiktsvekkende boken som var hentet fra esoteriske kilder.

Sylvester ble Åskells lærersvein, det vil si hans esoteriske elev, og ble igjennom Åskell en skolert esoteriker. Sylvester har medfødte synske evner, og som ung mann selger han blant annet et skatoll med et selvlaget stueur som ikke oppfører seg helt etter forskriftene. Stueuret slutter nemlig å gå hver gang kjøperen kommer hjem med det, men begynner å gå igjen hver gang kjøperen kommer tilbake til Sylvester med uret som hadde sluttet å gå.

Sylvester blir siden en innviet i mysteriene, og etter at den rasjonelle og instrumentelle fornuften har rasert både kulturen og naturen og gjort den helt og holdent til en ørken, er det bare mysterienes usynlige tradisjon – som så lenge har ligget som en understrøm i den europeiske kulturen – som holder verden levende. Og Sylvester, som helt fra barndomsdagene har likt å gå alene i fjellet, har siden levd "Et duld liv i Auromheimi" – et navn som kan gi assosiasjoner til «Draumkvedet».

Sylvester blir forresten stadig bortrykket. Senere i romanen blir han en del av den nye menneskeslekten som skal fornye kulturen. Han blir så å si en gnostisk kjetter som er i ferd med å forlate den materielle verden, og som fører en åndskamp mot demiurgen, den onde kraften som skapte den materielle verden, og som Kristus var den egentlige opprøreren mot.

Bergakrypten er en roman om den esoteriske visdommen og kunnskapen som gjennomstrømmer vår kultur. Sylvester driver intense esoteriske studier, og hans oppgave er å lede de utvalgte ut av et døende Atlantis.

Sylvesters erindringer er mangfoldige. Blant annet er han på Åskells oppfordring blitt oppmuntret til å lese 1. Mosebok med skjerpet oppmerksomhet, og han oppdager at det er to trær i skapelsesberetningen – *to forbudte trær* – kunnskapens tre og livets tre – og han blir opplyst om at Bibelen inneholder eksklusive sannheter som de vanlige kristne har feiltolket eller simpelthen utelatt fra sine tolkninger. Mennesket begikk en alvorlig synd mot kosmos ved å rane det andre treet – livets tre, og han forstår at dette var en mye mer alvorlig forbrytelse enn å spise av kunnskapens tre. Gjennom moderniteten har mennesket ført krig mot gudene og mot naturens elementer, og det uten at mennesket en gang selv har vært klar over det.

I romanens andre del, Himahlya (1969), føres vi helt og holdent gjennom esoteriske landskap, og resten av romanen er fra nå av en reisefører, hvor Sylvester blir ført av Åskell Suparman.

I en slik sammenheng er Sylvester blitt invitert av Åskell på en reise til Kalimpong. Sylvester tar Himahlyatoget til den vestlige delen av Bagdora i den nordlige delen av Vestbengdalen. Egentlig skulle han møte Åskell Suparman på Torggata bad, og Åskell dukker faktisk opp der med skinnende hvite tenner og kledd i skinnkåpe, men for så å forsvinne som et skrømt. Vår mann finner billetter til fly og tog i en mappe med bunker av hundredollarsedler, samt de nødvendige reiseopplysningene han trenger for å finne frem på egenhånd. Han lander deretter i Bagdogra i det nordlige Vestbengdalen, og tar det nevnte Himahlyatoget, en slags indisk Flåmsbane til Darjeeling, som ligger mer enn to tusen meter over havet. Leseren vet selvfølgelig utmerket godt at det ikke finnes noe Himahlyatog, så en mulig tolkning er nok at dette er ment som en beskrivelse av en gnostisk reise, skjønt man skal ikke føle seg altfor sikker.

Den åndelige reisen med de to innviede ender i Jerusalem, men Åskell vil ha Sylvester med på videre reiser, blant annet for å utforske de meksikanske mysteriene. Sylvester vil derimot til Oslo for å fortsette sitt teologiske studium, men kommer i konflikt med det sanne kallet fra Gud, i alle fall ifølge Åskell Suparman. Sylvester følger studier i gresk, latin og historie, men lykkes heller dårlig med være et sosialt menneske.

Om natten (!) kommer Sylvester hjem og finner et brev fra Åskell med et avisutklipp, og noen utrevne ark fra hans dagbok, samt en lapp hvor det står: "Kom straks til Dunom". Det er all grunn til å tolke forholdet mellom Åskell Suparman og Sylvester Litlafosse som et forhold mellom innviede – av tilsvarende karakter som det mellom Nikodemus og Kristus. Kristus kom som kjent også til Nikodemus *om natten*.

Dunom er kjent som "Nordsjøens Paris", og Sudrøysis yngste by, grunnlagt av norske kunstnere i 1890-årene, og har etter forfatterens beskrivelser hatt "Et høyere moderniseringstempo" enn resten av Sudrøyi – som ikke er en enkelt øy, men en hel øygruppe med forskjellige kulturer. I fortellingen fra Dunom møter Litlafosse blant annet Tristian Ruglebarm, som spilte en sentral rolle i romanen *Hodeskallestedet*. Her finnes samfunnsmessige rester av et teokrati som ligner mer på den østeuropeiske kommunismen enn på vestlige demokrati.

Sudrøyi beskrives som et esoterisk kontinent som holder på å gå under, et "Shangri-La som moderniteten ikke hadde funnet", og hvor folket er som en "vernet urfolkstamme i dypet av en nordisk regnskog, en drømmende fortid midt i stormløpet mot en fremtid som måtte rasere alt på sin vei."

Språket som snakkes på øyene beskrives som en blanding av landsnorsk og konservativt riksmål, med norrøne og keltiske innslag. Dunom beskrives som hellig sted, en plass for den avantgardistiske bohemen, et psykedelisk og kulturradikalt sted for åndseliten, og nevnes i samme åndedrag som Matala og Goa. Stedets beliggenhet beskrives som et sted ved Shetlandsøyene, og har definitivt noe keltisk ved seg.

Bergakrypten, som har gitt romanen dens tittel, er hovedkirken på det mystiske stedet Ynisbi, som ligger på Sudrøyi, et sted som kan gi assosiasjoner til den delen av kristendommen som ble videreført til det engelske kontinentet da Jesus var der i de hemmelige årene da man offisielt ikke vet hva han gjorde, og som ikke omtales i Bibelen. Mens Sylvester oppholder seg på klosteret, får han forsinkede brev med Åskells dagsboksopptegnelser, som etterhvert blir samlet til en sammenhengende fortelling om møtet mellom Åskell og det berømte ekteparet Shulie og Willo Arm.

For at ikke denne anmeldelsen skal bli en håpløs oppramsing av alt det fantastiske og utrolige som skjer i denne romanen – (og personlig synes jeg nok der skjer i overkanten mye, noe som i blant gjør lesningen til en heseblesende opplevelse) – vil jeg bare nevne at Sylvester hele tiden prøver å komme helskinnet over til det esoteriske kontinentet, men aldri lykkes helt og fullstendig. Han sitter nemlig alt for fast i den konvensjonelle kristendomsoppfatningen som han aldri makter eller våger å forlate. Han hater sin egen tid, men er inkarnasjonsmessig altfor knyttet til den til å make det store spranget over i de esoteriske rikene på varig basis. Han forblir en fremmed på jorden, og prøver å skaffe seg visum til Sudrøyi, noe som ikke er så helt enkelt – innreisetillatelsen til de esoteriske kontinentene er langt vanskeligere å skaffe seg enn innreisetillatelse til Sovjetunionen skal det vise seg – selv om det hjelper å ha vært der. – På dette punktet går romanen helt over i det allegoriske, og man kan ikke sies å få noe utbytte av romanen hvis ikke man helt og holdent forlater den tilvante realistiske lesningen. Innreisen til Sudrøyi har sine egne krav til vandelsattest og krever anbefalinger fra karaktervitner. Sylvester får omsider sitt visum, men må vente en dag før han kan dra, og i mellomtiden bruker han tiden han til å gjøre seg kjent med Bergakrypten, som bringer tankene til de restene av kristendommen som knyttes til hemmelig visdom. Bergakrypten blir etter hvert kommersialisert og gjort om til museum.

Noe av det mest interessante med denne romanen er at den prøver å skildre en slags kamp mellom to forskjellige tankemessige tradisjoner: Her kolliderer hippiekulturens forsøksvise løsrivelse fra alle overleverte tradisjoner, representert ved den alternative Willo Arm, med en annen tradisjon, representert ved denne romanens mest fascinerende skikkelse: Åskell Suparman. Åskell har forbindelser til den teosofiske lære, og har i sitt vesen en slags mystisk evne til å forbinde den norske naturen med den indiske mysterievisdommen. Åskell skildres som en fullstendig fri person, som oppfører seg skandaløst og sårende, og som har som mål og styrke og fornye den døende europeiske kulturen ved å skape forbindelser mellom de få mennesker som ennå ikke har mistet kontakten med det indre rommet, som igjen er forbundet med det ytre rommet. Mens materialismen sender hele den europeiske kulturen rett i undergangen, skal Åskell skape nytt liv i kulturen ved å lære seg til å beherske de mange esoteriske vitenskapene, og prøver å forbinde indisk, og kinesisk sjamanisme med hengivelsen til naturen, og med glemt og hemmelig visdom fra gamle kulturer. I romanen forbindes reinkarnasjonstanken med den europeiske kristne esoteriske tradisjon, og målet er å trekke frem fra glemselen kulturens egentlige åndelige ledere, som "gjennom sitt store forsprang i antall inkarnasjoner [har] nådd til fullkommenhet" og som dermed har transcendert naturlovene.

Romanen toppe seg midtveis, i den avgjørende tradisjonskampen mellom Åskell Suparman og Willo Arm. Willo Arm ønsker nemlig frigjøring av en annen type en Åskell Suparman. Willo Arm har en fortid som rockestjerne, og ønsker frigjøring gjennom tilintetgjøring av egoet ved hjelp av "rituelle seksualorgier og terapeutiske nyfødsler."

Willo Arm bor tilfeldigvis i Savonarolafaret 9, bare for å nevne det. Willo Arms ektemake er en av det mest sinnssyke figurer jeg tror jeg har støtt på i en roman. Hun er kledd i en himmelblå indisk sari, og har forsøkt å drepe sin ektemann ved å knuse skallen hans med en Buddhastatue. Blodet fra hodet hans bruker hun som maling til sine ville og hemningsløse malerier. Når Åskell dukker opp, prøver hun å gjøre det samme mot ham også. Han forsvarer seg imidlertid med en øks, og redder Willos liv ved å forbinde såret i hodet hans med en flenge fra skjorten sin.

Hva alt dette egentlig betyr, overlates til leseren selv å fundere over.

Jeg bøyer meg i respekt for Skagens usedvanlig insisterende forsøk på å gjøre noe som alle andre norske forfattere hopper over: Nemlig å sette ord på kampen mellom ulike åndsstrømninger, der menneskets indre liv står på spill.

Romanen er hensynsløs mot leseren. Den forutsetter kunnskaper som de fleste mennesker ikke har. Og å lese denne teksten som blott og bar underholdning er heller ikke mulig. Det er den for krevende til.

La meg til slutt nevne at bokens hovedperson Sylvester skaper et barn med sin elskede Stephanie. Dette barnets fødsel er det naturlig å tolke som fødselen til det nye mennesket.

Ved lesningen av denne romanen føles det som om jeg har vært med på et vilt ritt på ryggen av en utemmet okse. At jeg tidvis falt av underveis er ikke så underlig. Men jeg er glad for at jeg ikke ga opp.

Etter alle de turbulente skildringer ender romanen i år 2033 på stedet med det interessante og talende navnet Atraa, et slags moderne paradisi.

La meg gjerne beskrive denne romanen som "Et mystisk og merkelig boblebad av fortellerglede." Med *Bergakrypten* vil både ateister, agnostikere og troende Bibel-kristne få seg noen ordentlige sjokk. Og andre lesere vil nok ikke forbli uberørte, de heller.

Henning Næss